

УДК 633.88

Код UPOV: VALER_OFF

Методика

проведення експертизи сортів валеріани лікарської (*Valeriana officinalis* L.)
на відмінність, однорідність та стабільність

Загальні рекомендації

1. Предмет Методики

Методика стосується всіх сортів виду *Valeriana officinalis* L.

2. Необхідний рослинний матеріал – насіння

2.1 Компетентний орган визначає скільки, якої якості, коли й куди постачається насіння для експертизи сорту.

2.2 Мінімальна кількість насіння має становити 50 г.

2.3 Насіння має бути здорове на вигляд, не уражене хворобами, не пошкоджене шкідниками та відповідати вимогам чинних нормативних документів щодо посівних і сортових характеристик.

2.4 Насіння нічим не обробляють.

3. Метод експертизи

3.1 **Тривалість експертизи.** Експертиза має тривати щонайменше два незалежні вегетаційні цикли, за необхідності експертизу продовжують на третій.

3.2 **Місце експертизи.** Експертизу проводять у двох закладах експертизи (основному та додатковому).

3.3 **Умови для проведення експертизи.** Експертизу виконують за умов, що забезпечують задовільний ріст і розвиток рослин, і достатнє виявлення характерних ознак сорту. Оптимальну стадію розвитку рослин для оцінки кожної ознаки вказано цифрами у другій колонці Таблиці ознак і описано в поясненні до неї.

3.4 **План експертизи.** Планують такий розмір ділянок, щоб вилучення рослин або їхніх частин для вимірювань і підрахунків не шкодило б обстеженням, які тривають до завершення циклу вирощування. Кожне дослідження має включати щонайменше 60 рослин, розділених на два повторення. Рекомендована схема розміщення рослин $0,45 \times 0,25$ м.

3.5 **Метод дослідження.** Опис морфологічних ідентифікаційних ознак сорту здійснюють методом візуальної оцінки та за допомогою вимірювань чи підрахунків залежно від типу виявлення ознак (якісні – QL, кількісні – QN, псевдоякісні – PQ). Тип виявлення ознаки проставлено в першій колонці Таблиці ознак.

Рекомендований метод спостереження за ознаками вказано в другій колонці Таблиці

ознак:

- MG: разове вимірювання групи рослин або частин рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання групи попередньо визначених рослин або частин рослин, на яких протягом вегетації здійснюють усі вимірювання кількісних ознак (наприклад, довжина);
- VG: візуальна разова оцінка групи рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених рослин або частин рослин.

3.6 Кількість рослин / частин рослин. Експертизі підлягає щонайменше 60 рослин. Усі вимірювання варто здійснювати на такій кількості рослин:

- MG: разове вимірювання 60 рослин або частин 60 рослин (наприклад, висота);
- MS: вимірювання окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин;
- VG: візуальна разова оцінка 60 рослин;
- VS: візуальна оцінка окремих, попередньо визначених 30 рослин або частин 30 рослин.

4. Оцінка відмінності, однорідності та стабільності

Для оцінки виявлення відмінності й однорідності використовують ознаки, наведені в Таблиці ознак, і коди (1–9), необхідні для електронного опрацювання даних. Сукупність цих кодів складає кодову формулу сорту і використовується для формування групи подібних сортів.

4.1 Експертиза на відмінність

Сорт відповідає умові відмінності, якщо за виявленням ознак він чітко відрізняється від будь-якого іншого сорту, загальновідомого до дати, на яку заявка вважається поданою. Експертизу на відмінність проводять після отримання результатів морфологічного опису першого року. Якщо сорт-кандидат може бути вирізненим з-поміж загальновідомих сортів методом порівняння їхніх описів, то він є відмітним. Коли неможливо чітко вирізнити сорт-кандидат серед загальновідомих за морфологічною кодовою формулою, його необхідно наступного року порівняти в польовому досліді.

4.2 Експертиза на однорідність

Сорт вважається однорідним, якщо з урахуванням особливостей його розмноження рослини сорту залишаються достатньо подібними за своїми основними ознаками, визначеними під час морфологічного опису.

Для оцінки однорідності приймається популяційний стандарт 2% за рівня ймовірності 95%. У вибірці з 60 рослин допускаються три нетипові.

4.2.1 Нетипові рослини позначають стрічками, етикетками тощо. За відсотком нетиповості встановлюють однорідність сорту.

4.3 Експертиза на стабільність

Сорт вважається стабільним, якщо його основні ознаки, відзначені в Описі, залишаються незмінними після неодноразового розмноження чи, у разі особливого циклу розмноження, наприкінці кожного такого циклу.

Зазвичай, коли сорт однорідний, він може вважатися стабільним.

5. Групування сортів для експертизи на відмінність

Сорти групують за найвідмітнішими морфологічними ознаками для кожного сорту, використовуючи ознаки, які, як відомо з практики, не варіюють або дуже слабо варіюють у межах сорту. Ці ознаки можуть бути використані окремо або в комбінаціях з іншими.

Рекомендовано для групування такі ознаки:

- Квітка: забарвлення пелюсток перед розкриттям квітки (ознака 5);
- Листкова пластинка: частка за шириною (ознака 15);

– Рослина: час початку цвітіння (перша квітка розкрита на будь-якому суцвітті рослини) (ознака 16).

5.1 Для чіткої реєстрації виявлення ознаки поряд із сортами-кандидатами необхідно висівати сорти-еталони.

6. Умовні позначення

(*) – ознаки, позначені зірочкою, завжди залучають до Методик з експертизи на ВОС усіма країнами-членами UPOV, за винятком випадків, коли виявлення попередньої ознаки або регіональні умови довкілля це унеможливають;

(+) – вказує на те, що до цієї ознаки надано пояснення або ілюстрації після Таблиці ознак.

7. Таблиця ознак сортів валеріани лікарської

Ознаки		Ступені виявлення ознак	Коди	Сорти-еталони
1	2	3	4	5
1. QL	Сім'ядольні листки: інтенсивність зеленого забарвлення VG, 1	слабка	3	Шипка
		помірна	5	Маун
		сильна	7	
2. QN	Сім'ядольні листки: за розміром MG, 1	малі	3	
		середні	5	Маун, Шипка, Антос
		великі	7	
3. (*) QN	Розетка: довжина найбільшого листка VS, 2	мала	3	
		середня	5	Маун, Самоков 48
		велика	7	
4. (*) (+) QN	Розетка: за діаметром VS 2	мала	3	
		середня	5	Шипка, Антос
		велика	7	Маун
5. (*) PQ	Квітка: забарвлення пелюсток перед розкриттям квітки VS, 3	біле	1	
		блідорозове	3	
		рожеве	5	Маун, Антос
		бузкове	7	
		темно-бузкове	9	
6. QN	Корінь і кореневище: інтенсивність бурого забарвлення VS, 6	слабка	3	Маун
		помірна	5	Антос, Самоков 48
		сильна	7	
7. QL	Корінь і кореневище: столони VS, 6	відсутні	1	Антос, Маун, Самоков 48
		наявні	9	Шипка
8. QN	Корінь: за товщиною MS 6	тонкий	3	Полька
		середній	5	Маун, Самоков 49
		товстий	7	
9. QL	Стебло: антоціанове забарвлення VS, 3	відсутнє	1	Шипка
		наявне	9	Маун
10. QN	Стебло: кількість генеративних пагонів MS, 4	мала	3	
		середня	5	Маун
		велика	7	Антос, Полька
11. QL	Стебло: опушення VS, 3	відсутнє	1	Маун, Антос
		наявне	9	
12. QN	Листок: інтенсивність зеленого забарвлення VS, 3	слабка	3	Шипка
		помірна	5	Маун, Антос
		сильна	7	

1	2	3	4	5
13. QN	Листок: розсіченість (листок із середньої частини стебла) VS, 4	слабка помірна сильна	3 5 7	Маун, Антос Шипка
14. QL	Листкова пластинка: антоціанове забарвлення VS, 4	відсутнє наявне	1 9	Шипка Антос
15. (* (+) QN	Листкова пластинка: частка за шириною MS, 4	вузька середня широка	3 5 7	Шипка Самоков 39 Маун
16. (* QN	Рослина: час початку цвітіння (перша квітка розкрита на будь-якому суцвітті рослини) MS, 3	ранній середній пізній	3 5 7	Шипка Маун Антос
17. (* QN	Рослина: за висотою у фазі повного цвітіння MG, 4	низька середня висока	3 5 7	Шипка, Самоков 48 Маун, Антос
18. (* QN	Період від відростання до повного достигання насіння MG, 5	короткий середній довгий	3 5 7	Шипка Маун Антос
19 (+) QL	Плід: опушення VS 5	відсутнє помірне сильне	3 5 7	Маун
20. (* QN	Насіння: маса 1000 шт. MS 5	мала середня велика	3 5 7	Маун, Шипка

8. Пояснення до Таблиці ознак сортів валеріани лікарської

Коди фаз росту й розвитку рослин, у які рекомендовано проводити спостереження

Коди	Назви фаз росту й розвитку
1	Сходи
2	Розетка (в перший рік)
3	Початок цвітіння (другий і наступні роки)
4	Повне цвітіння
5	Повне достигання насіння
6	Закінчення вегетації

8.1 Пояснення або ілюстрації до окремих ознак

До 4. Розетка: за діаметром.

Вимірюють упоперек розетки в її середній частині (розетка має досягти максимального розміру).

До 15. Листкова пластинка: частка за шириною.

Спостерігають у фазі повного цвітіння. Вимірюють третю пару листкових часток на 3-й парі стеблових листків знизу.

До 19. Плід: опушення.

Спостерігають на повністю стиглих плодах, що набули бурого забарвлення.

9. Література

1. Всё о лекарственных растениях на ваших грядках / Под ред. С. Ю. Раделова. – СПб: ООО «СЗКЭО», 2010. – С. 171.
2. Єлін Ю. Я. Дари лісів / Ю. Я. Єлін, М. Я. Зерова, В. І. Лушпа, С. І. Шабарова. – 2-е вид. – К.: Урожай, 1979. – 439 с.
3. Чопик В. И. Дикорастущие полезные растения Украины. Справочник / В. И. Чопик, Л. Г. Дудченко, А. Н. Краснова. – К.: Наукова думка, 1983. – 400 с.